

Luonnonlaidun

En föreläsning om djur på naturbete

Av

Birgit Fag

Hushållningssällskapet Jönköping

11 januari 2018

birgit.fag@hushallningssallskapet.se

Luonnonlaidun - määritelmä

Maatalousmaa, joka ei ole peltoa ja jota hoidetaan laiduntamalla tai niittämällä.
Luonnonlaidunta ei kynnetä.

Faktoja luonnonlaitumesta

Tuore

Muuttuu (määrä ja laatu) laidunkauden aikana
Vaihtelee maanlaadun mukaan
Siihen vaikuttaa laidunnus

Luonnonlaidun + ja -?

Etuja

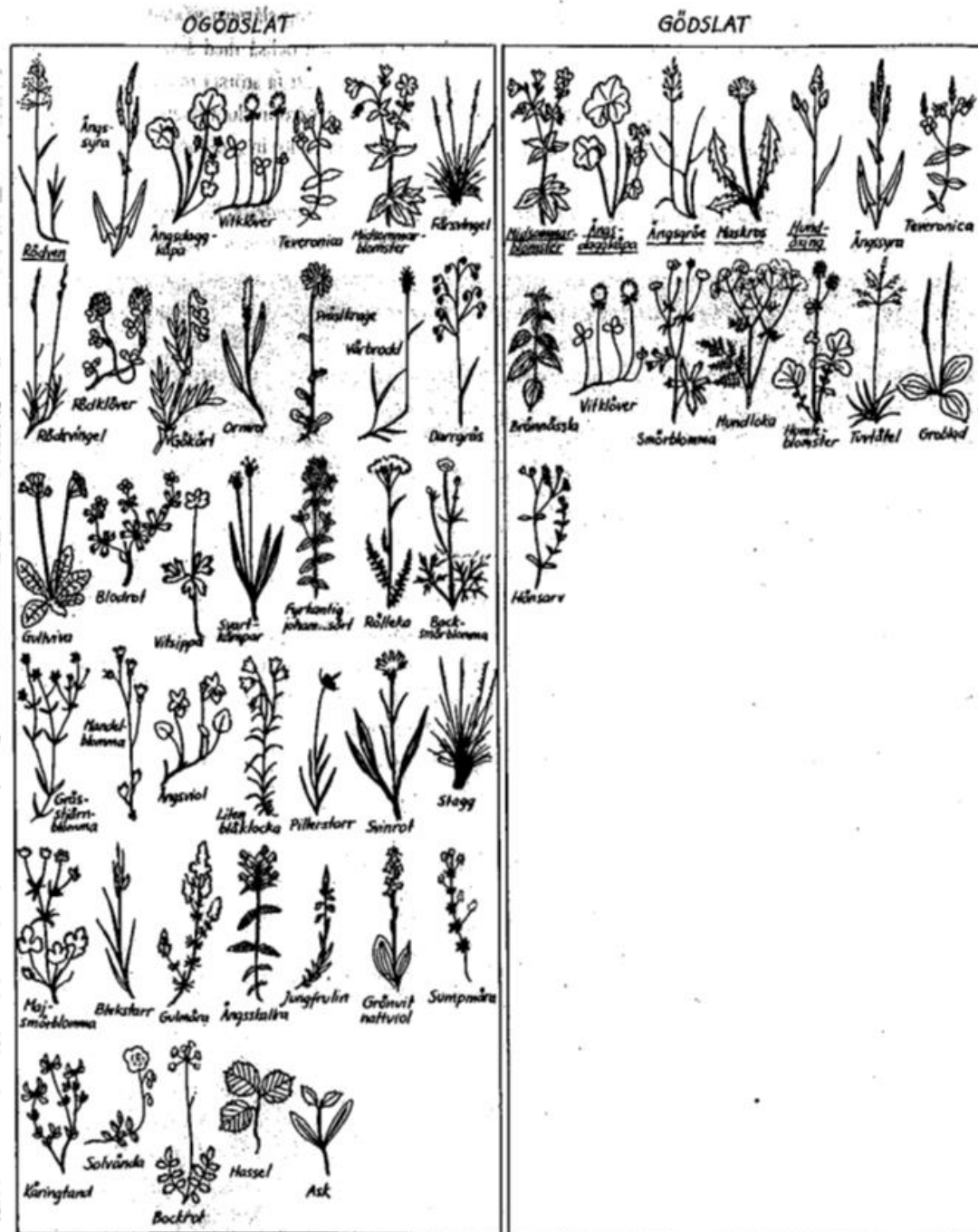
- Luonnonsuojelu, kasvit, eliöt
- Kulttuurimaiseman vaaliminen
- Vierailijat

Haittoja

- Loiset
- Punkit
- Myrkylliset kasvit
- Huono kasvu
- Paljon aitoja/MJ?
- Hankalampi valvoa eläimiä
- Peto- ja koiravahingot ovat todennäköisempiä
- Vieraat

Miksi luonnonlaitunet ovat arvokkaita?

Paljon eri lajeja!
Luonnonlaitumet ja
niityt ovat yksi
maailman lajirikkaimpia
biotooppeja!
(tuntematon)

Helppo hävittää –
vaikea ennallistaa

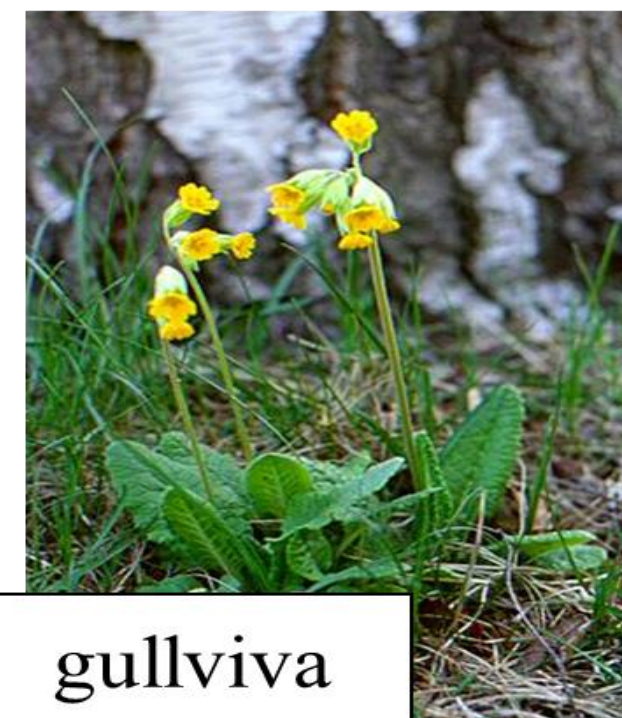
Hävdgynnade växter

jungfrulin

kattfot

gullviva

låsbräken

kustarun

solvända

Missä on arvokkaimmat alueet?

Databasen TUVÅ : mistä meillä?

<http://www.jordbruksverket.se/etjanster/etjanster/etjansterformiljoochklimat/tuva.4.2b43ae8f11f6479737780001120.html>

Voi katsoa:
Geografiaa
Alueen tyyppiä
Laatua

Mitä pitää miettiä?

Oikeat eläimet
Oikea määrä
Oikeaan aikaan
Oikealle paikalle

Oikeat eläimet – kaikki eivät sovi luononlaitumille

Esimerkkejä huonosta valinnasta

- Vieroitetut vasikat samalle alueella vuodesta toiseen, loisriski
- Uuhet kolmosten tai nelosten kanssa, ei pysty tuottamaan tarpeeksi maitoa
- Karitsat, joiden halutaan kasvavan > 400 g /pv koko kasvukauden ajan

Oikea määrä

Oikea määrä eläimiä laidunalalle riippuu:
Kuinka kauan eläimet laiduntavat alueella
Kuinka paljon niiden halutaan kasvavan/tuottavan
Kuinka paljon sataa
Kuinka lämmintä on
Mitä kasveja laitumella kasvaa
Millainen on loispaine alueella

Oikea määrän eläimiä:
suunnittele, ole joustava,
varaudu ja hanki kokemusta
alueesta

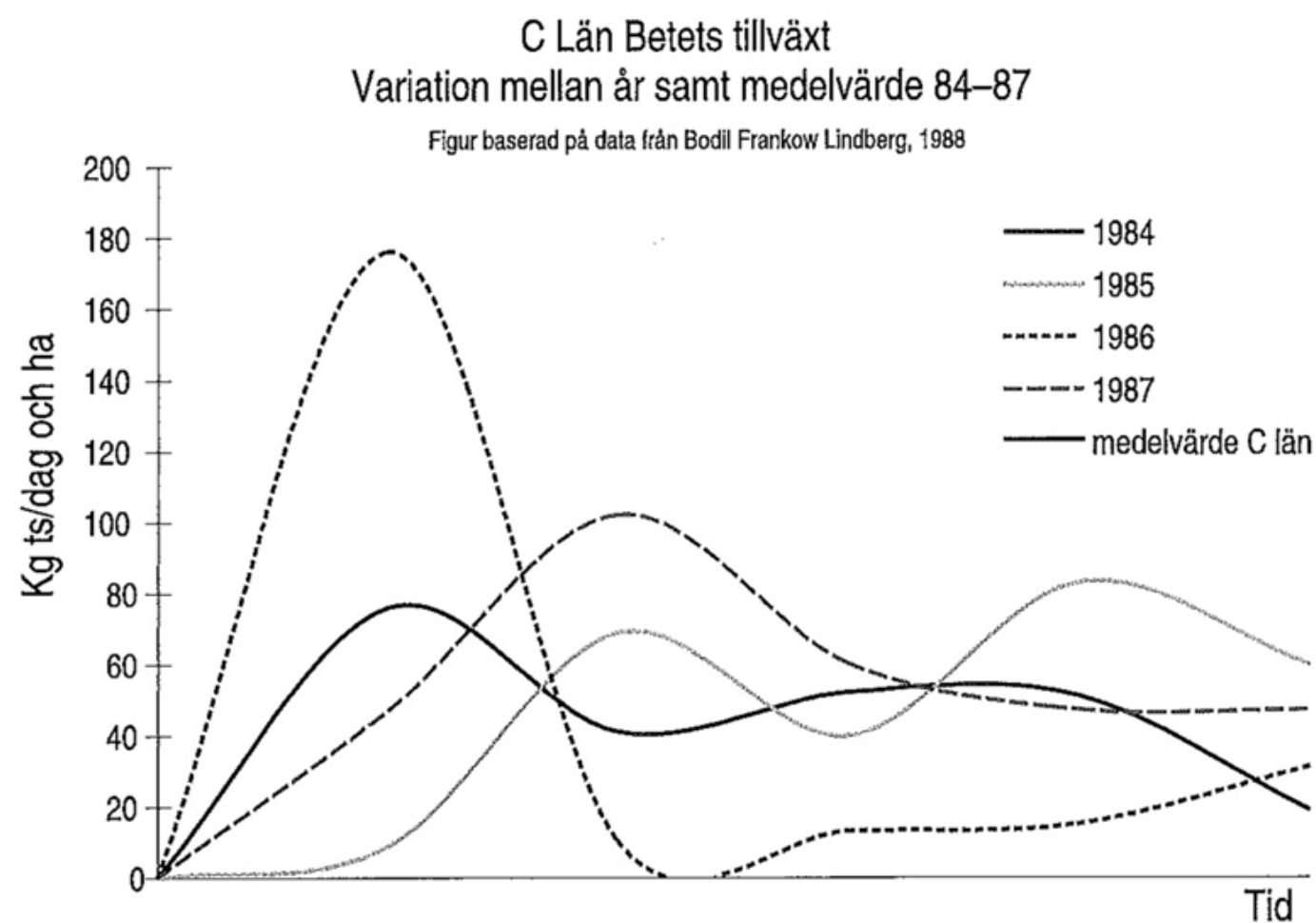
Sopiva mängd eläimiä alueelle–mutta ei ole mitään normaalia!

Djurslag	Åkermarksbete		Hagmarksbete	
	För-sommar	Sen-sommar	För-sommar	Sen-sommar
Häst	4	2	2	1
Kviga <1 år	8	4	4	2
Kviga >1 år	4	2	2	1
Tjur ca 1 år	6	3	3	1,5
Stut <1 år	8	4	4	2
Stut >1 år	4	2	2	1
Diko + kalv	3	1,5	1,5	0,75
Tacka+lamm	6	3	3	1,5

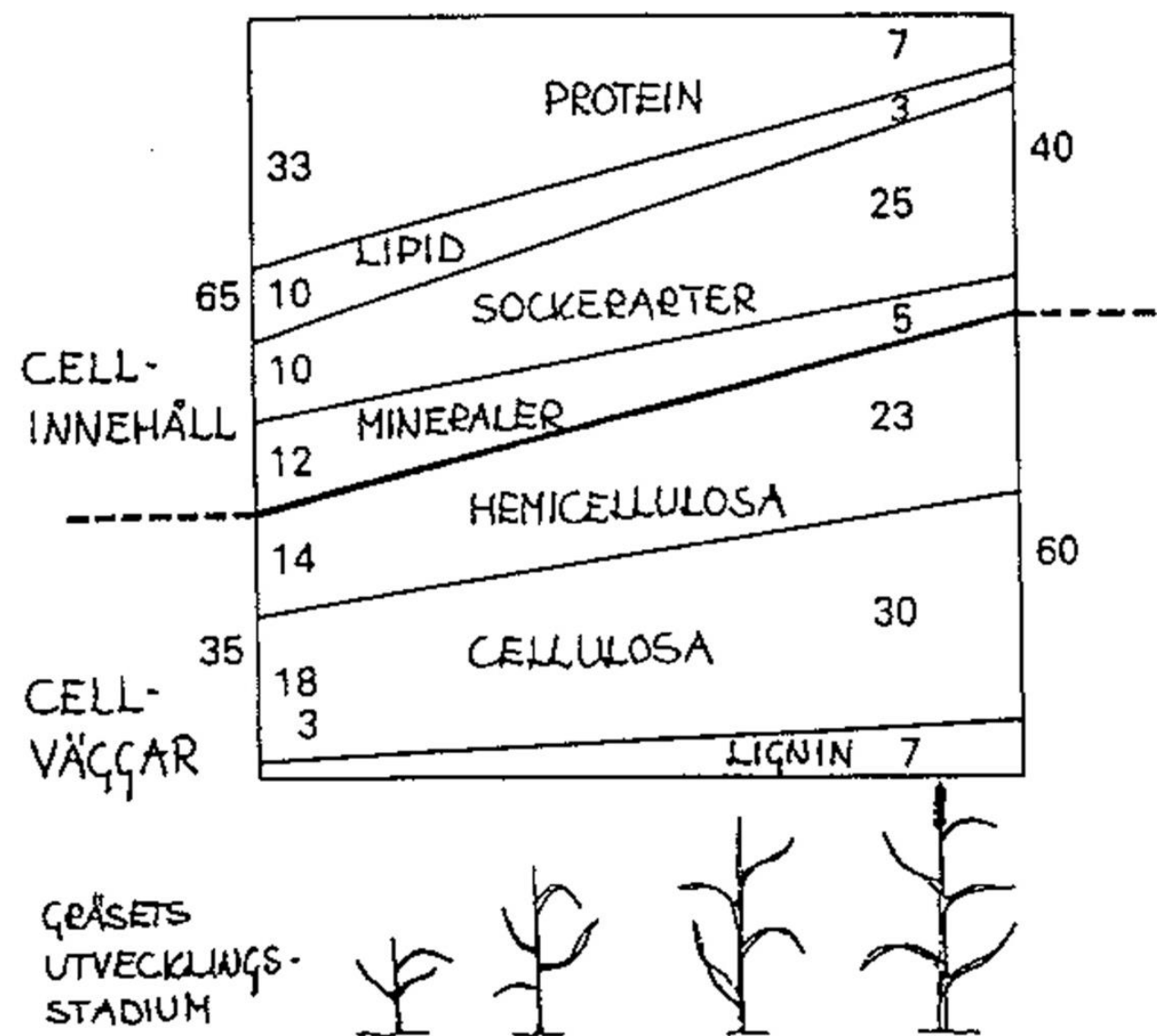
STORA variationer förekommer!

Källa: Åsa Pettersson, Länsstyrelsen i Stockholm/Uppsala

Laitumen tuotto –Ei ole normaalia vuotta!

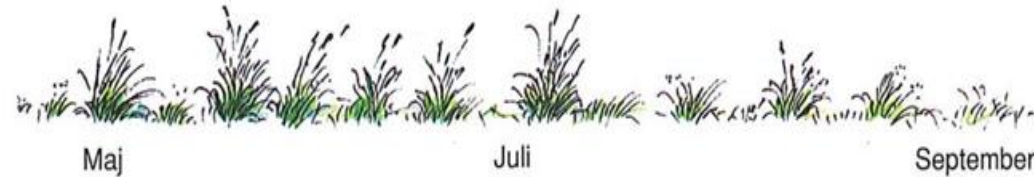
Laitumen ravintoarvo

Laiduntaminen vaikuttaa

Om gräset hålls ungt med rätt anpassad beläggning under hela betesperioden, så bibehålls smakligheten och näringsvärdet bättre.

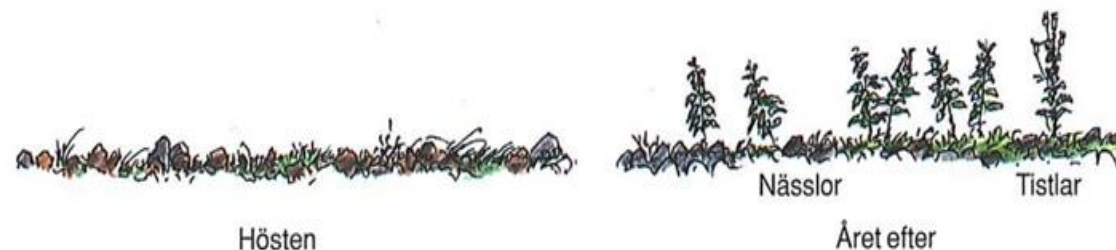
Med lågt betestryck på försommaren blir gräset förvuxet och osmakligt med ett lågt näringsvärde.

Bra hävd ger mindre mängd oönskad vegetation och minskad förnabildning till nästa betessäsong.

Dålig hävd ger oönskad vegetation och förnabildning till nästa betessäsong. Förnalagret är försurande och förhindrar en aktiv och rik frögrodd.

Om betesdjuren går ute för länge på hösten kan marken bli söndertrampad. Detta kan ge ogräshärdar med osmaklig vegetation.

Parasta, jos laidun on nuorta ja tuoretta koko laidunkauden ajan.

Liian pieni laidunpaine alkukesästä johtaa loppukesällä liian kortiseen laidunkasvustoon.

Hoidettu laidun: vähemmän ei-toivottuja lajeja ja vähemmän kortta seuraavana vuonna.

Huonosti hoidettu laidun: ei-toivottuja kasveja ja paljon kortta seuraavana vuonna.

Jos laidunnetaan syksyllä liian voimakkaasti vahingoitetaan maata: seuraavana kesänä huono kasvuunlähtö ja rikkoja.

Eri eläimet laiduntavat eri tavalla

HEVONEN

- + Voi syödä vanhaakin kasvustoa ja sopii köyhälle maalle!
- + Voidaan laittaa myöhään laitumelle – voi puhdistaa niittyjä
- + Pitää enemmän ruhosta kuin lehdistä
- + Hevosia R:ssa paljon ja määrä kasvaa!
- Pitää varoa maan vaurioittamista (painava eläin)

LAMMAS

- + Hyvä vesakontorjuja, syö lehtiä
- + Pärjää karuilla alueilla
- Hylkii vanhoja kasvustoja
- Valikoiva
- Pitää enemmän lehdistä kuin ruhosta
- Voi laiduntaa ”kovaa”

Nöt

- + Paras eläin kosteille alueille
- + lievin vaikutus kasvustoon ja puihin/puskiin
- + Laiduntaa ”keski kovaa”
- Hylkii vanhoja kasvustoja
- Nautoja vähän käytettävissä

YHTEIS- tai VUOROLAIDUNNUS
SUOSITELTAVAA!

Hyvä laidun...

- ...tiheä, kestävä, uusiutuva
- ... on maittava ja siinä on riittävästi ravintoaineita
- ... runsaasti laidun- ja niittykasveja
- ... siellä ei ole myrkyllisiä kasveja
- ...vain vähän vieraslajeja

Huono laidun....

- ... valikoivaa, epätasaista käyttöä
 - ...isoja hylkylaikkuja
 - ... ravintoaineita heikosti
 - ...todennäköisemmin vieraslajeja ja muiden kasvien huonoa kasvua
 - ... laidunmaan kunto ei pysy hyvänä
- Jos eläimet eivät ehdi syödä sitä mukaan kuin laidun kasvaa (ruoho tähkälle)
ravintopitoisuus laskee ja seuraavan sadon tuotto laskee

Lisäruokaa ei saa antaa
alueille, joilla kasvaa
arvokkaita kasveja!

Älä laidunna samaan
aikaan arvokkaita
luonnonlaitumia ja
peltolaitumia

Loisstrategia

Uuhilta papananäyte ennen laitumelle laskua
Karitsoilta papananäyte keskikesällä ja vieroituksen
yhteydessä
Käytä laidunkiertoa
Vältä kosteita laitumia syksyllä ison maksamadon
vuoksi
Tarkkaile kasvua

Sääsuojat

Eläimiä hoidettava hyvin ja niitä on suojeltava kärsimykseltä sekä sairauksilta. Kun laitumen kasvu loppuu, pitää eläimille olla mahdollista mennä suojaan. Naudoille on neuvontaohjelma, jossa tarkastellaan mm. eläimen kuntoluokkaa, puhtautta, makuupaikkoja, käsittelymahdollisuuksia ja suunnitelmaa vastata kulloinkin eläimen tarpeeseen

Pedoilta suojaaminen

Petoaita, 50:-/m

Metsästys (sydjakt)

Nautakarja

<http://www.slu.se/viltskadecenter>

Foto: Maria Levin, Viltskadecenter

Taistelu puskia vastaan!

Ahkera voittaa!
Ajoissa laitumelle
Raivaa keskikesällä
Raivaa vähintään kerran v.
Raivaa alas, maahan asti
Älä anna periksi!

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Muita ei toivottuja

Esim. Nokkoseet, ohdakkeet, sananjalat, röyhyt..

Niitä ennen kuin jatkat laidunnusta

Aja pois niitetty materiaali

Tee "huijausniitto" – naru

Aloita laidunnus ajoissa

Seka- tai vuorolaidunna

Eri kasveja voi laiduntaa eri aikana, on usein
maittavinta

Taistelu ei- toivottuja vastaan

Puhdistusniitä 1-2 pv ennen kuin siirrät eläimet pois.

Esim. Kuivat nokkoset maittavat hyvin lampaalle.

Puhdista pois nurmilauha (hevokset voi syödä talvella, jos on olosuhteet...)

Käytä murskaamista– aja vaunulla (esim. mönkijä) mutta vältä maan vahingoittumista – ajourat ovat hyviä paikkoja nokkosille ja ohdakkeille.
Vaihda vesi- ja kivennäispaikkoja.

Miksi täällä näyttää tältä?

Miksi täällä näyttää tältä?

Miksi täällä näyttää tältä?

Kosteat alueet sopivat
parhaiten naudoilte – mutta ne
eivät ole aina hyviä
laidunalueita

Strategia luonnolaitumille

Vältä umpeenkasvaneita alueita

Aikainen laidunkauden aloitus

Oikein mitoitettu laidunpaine suhteessa eläinten kasvuun

Vuorolaidunna eri eläinlajien kanssa

Puhdistusniitä, jos mahdollista

Mieti karitsointi- ja vasikointiajat sopiviksi tilan tuotantorytmin kanssa

Vieroita karitsat ja laidunna vielä syksyllä luonnonlaitumia uuhilla

Käytä laidunkalenteria

Laidunnussuunnitelma

Laidunnussuunnitelma on taidetta!

Laidunnussuunnitelman tavoite: oikeat eläimet,
oikea määrä, oikeassa paikassa ja oikeaan aikaan

Jos onnistut: sinulla on hyvin hoidetut ja terveet
eläimet, jotka kasvavat/ tuottavat tavoitteesi
mukaan

Kaikki eläimet eivät aina sovi kaikille
luonnonlaitumille

Laidunnussuunnitelma

Jos ei ole suunnitelmaa = huono suunnitelma!
Tee laidunnussuunnitelma ja seuraa sitä; kalenteri
Opettele tuntemaan laitumesi ja laiduneläimesi

Käytä silmiäsi ja seuraa, tarkista

Seuraa kasvilajeja, maan kuntoa, hylkylaikkuja, huonoa kasvua...

Varaudu yllätyksiin

Siirrä ajoissa!

Kokeile – arvioi – muuta

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Työkalut laiturien hoitoon

- ◆ Luonnonlaidun = Laidunalue, ei miel. jalottelutarhaksi/talvilaitumeksi
- ◆ Laidunkausi alkaa, kun: *3-5 cm lampailla, 10 – 15 cm naudoilla*
- ◆ Laidunten luokitus *–erityisesti lampaat, jotka valikoivampia*
- ◆ Niitä
- ◆ Raivaa
- ◆ Peltolaidunalueet, lisälaidunnus
- ◆ Laidunnussuunnitelma ja l.kalenteri
- ◆ Eri eläinryhmät
- ◆ Sekalaidunna/vuorolaidunna
- ◆ Kasvatusmetodi
- ◆ Lainunnusvapaat vuodet?

Batesplan 2016		total	v15	v16	v17	v18	v19	v20	v21	v22	v23	v24	v25	v26	v27	v28	v29	v30	v31	v32	v33	v34	v35	v36	v37	v38	v39	v40	v41	v42	v43	v44	v45
Samstag																																	
Montag	17. April																																
Dienstag	18. April																																
Mittwoch	19. April																																
Donnerstag	20. April																																
Freitag	21. April																																
Samstag	22. April																																
Sonntag	23. April																																
Montag	24. April																																
Dienstag	25. April																																
Mittwoch	26. April																																
Donnerstag	27. April																																
Freitag	28. April																																
Samstag	29. April																																
Sonntag	30. April																																
Montag	1. Mai																																
Dienstag	2. Mai																																
Mittwoch	3. Mai																																
Donnerstag	4. Mai																																
Freitag	5. Mai																																
Samstag	6. Mai																																
Sonntag	7. Mai																																
Montag	8. Mai																																
Dienstag	9. Mai																																
Mittwoch	10. Mai																																
Donnerstag	11. Mai																																
Freitag	12. Mai																																
Samstag	13. Mai																																
Sonntag	14. Mai																																
Montag	15. Mai																																
Dienstag	16. Mai																																
Mittwoch	17. Mai																																
Donnerstag	18. Mai																																
Freitag	19. Mai																																
Samstag	20. Mai																																
Sonntag	21. Mai																																